

ZAMONAVIY MODA TENDENSIYASIDA MILLIY MATOLARNI O'RNI VA UYG'UNLIGI

Ассистент К.Р. Фузаилова

Изланувчи Д.Р. Саггарова

Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат институти

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy moda tendensiyasida milliy matolarni o'rni va uyg'unligi haqida so'z boradi. Muallif madaniy ma'lumotlar hamda yozma manbalarga tayanib, mavjud ilmiy adabiyotlar asosida muammoga aniqliklar kiritgan. Zamonaviy moda tendensiyasida milliy matolarni o'rni va uyg'unligi bo'yicha mavjud o'ziga xos yondashuvlar va nazariyalarni qiyosiy tahlil etgan.

Kalit so'zlar: zamonaviy moda, dizayn, milliy matolar, liboslar, uyg'unlik.

Kirish.

O'zbekiston mustaqillikka erishgach, unutilayozgan qadimgi milliy an'analarimizni, qadriyatlarimizni tiklashga imkon tug'ildi. O'zbek milliy kiyimlari xalqimiz tarixi bilan uzviy bog'liq bo'lib, u moddiy-ma'naviy yodgorliklar ichida xalqlarning milliy o'ziga xosligini aks ettirib, etnik belgilari bilan ajralib turadi. Milliy kiyimlarda, biron-bir el-elat tarixiga borib taqaladigan an'analar, ijtimoiy munosabatlar, ma'rifiy, din va estetik shakllarning ayrim unsurlari ifodalanadi, unda xalqimizning didi, go'zallik to'g'risidagi ideallari, xo'jalik yuritishning o'ziga xos jihatlari hamda oilaviy turmushning ba'zi tomonlari ham ko'zga yaqqol tashlanadi.

O'zbek xalqining kiyimlari juda xilma-xil, rang-barang va jozibalidir. Ular - erkaklar, ayollar va bolalar kiyimlaridan iborat bo'lib, inson umrining fasllariga qarab ham ajratilgan: yoshlar, o'rta yoshlilar, keksalar uchun. Shuningdek, hududlar bo'yicha ham o'ziga xoslikni tashkil qiladi. Kiyimlarda insonning ijtimoiy mavqei, u yashagan joy va zamon, hayotidagi quvonchli yoxud qayg'uli voqealar ham namoyon bo'ladi. Bu masala tarixini o'rganish ko'plab yo'qolib ketgan va ketayotgan bebaho yodgorliklarimizning xilma-xilligini qayta tiklash va xalqimizning nodir merosini dunyoga tanitishga xizmat qiladi.

Asosiy qism.

Asosiy maqsad: mustaqil O'zbekiston xalqiga milliy o'zligini anglatish, uning qadimdan to hozirgacha bo'lgan an'anaviy, betakror kiyimlarini ko'rsatish, hududlarda (qishloq, shahar, tumanlar) saqlanib kelinayotgan farqlarni aks ettirish va ularning davomiyligini anglatishdan iboratdir.

Xalq turmushining har qanday sohasi kabi o'zbek milliy kiyimini o'rganish o'zbek xalqining etnik tarixi va madaniyatini, uning boshqa xalqlar bilan o'zaro aloqalarini tadqiq etish bilan chambarchas bog'liqdir. U moddiy va ma'naviy yodgorliklar ichida xalqlarning milliy o'ziga xosligini aks ettiruvchi va etnik belgilarini ko'rsatuvchi mezondir. Kiyimlarda urfodatlar, ijtimoiy munosabatlar, mafkuraning ba'zi bir elementlari, diniy e'tiqod, nafosat va estetik normalar o'z aksini topgan. Bundan tashqari, kiyimlarda inson yashagan joy va zamon, uning hayotidagi quvonchli yoxud qayg'uli voqealar namoyon bo'ladi.

Millatimizni o'zga millatlardan ajratib turuvchi mohiyatlar emas, balki birlashtiruvchi omillar milliy ma'naviyat zahirini tashkil etadi. Faqat buni jo'n tushunish ham, jo'nlashtirib talqin etish ham xato. Ma'naviyatimizdagi eng umuminsoniy g'oyalar ham nihoyatda milliy bir tarzda o'zligini namoyon qiladi, ular boshqa millat ma'naviyati unsurlaridan nusxa ko'chirish shaklida namoyon bo'lmaydi.

Biz milliy urf-odatlarimiz, marosimlarimizga baho bermoqchi bo'lsak, butun insoniyat manfaatlari nuqtai nazarini, alohida shaxs erkinligi, Vatan va millat manfaatlarini, milliy qadriyatlarimiz majmuini yaxlit uyg'unlikda olib qaramog'imiz talab etiladi.

Go'zallik o'ziga xos estetik timsoldir. Shuning uchun, moda har doim o'z-o'zidan harakat qiladi. Har doim ayollar chiroyli ko'rinishga intilishgan. Chiroyli ko'rinishni yaratishda kiyim muhim rol o'ynaydi. Zamonaviy moda ayollari turli xil uslublarga rioya qilishadi, bizning davrimizda modada ko'plab alternativalar mavjud, kiyim tanlash ajoyibdir.

Hamma davrlarda ham libosga qarab insonning qaysi ijtimoiy toifaga mansubligini bilish mumkin bo'lgan. Shuning uchun mazkur asarda xalqimizning har bir ijtimoiy qatlami alohida berildi: boylarning — boy savdogar, shaharlik sanoat korxona egalari, mahalliy burjuaziya vakillarining kiyimlari; hunarmand shaharliklarning — shoyi to'quvchi, etikdo'z, zargarlar kiyimi; qishloq mehnatkashlari — dehqonlar, temirchilar, kulollar, to'quvchilar kiyimi; mahalliy ziyolilar — jadidlar, mullalar, din ahillaridan:

Imom, so'fi, darvish, qozikalonlar libosi kabi. Ma'lumki, o'zbek xalqi o'zining milliy marosimlarida alohida kiyinadi. Nikoh yoki xatna to'yida kelin-kuyovlar liboslari, to'y bolaning kiyimi, dafn marosimida marhumni yodlash davrida kiyiladigan liboslar. Yana liboslar bezakli, bayram, tantanalarda, kundalik kiyiladigan, korjoma kabi turlarga bo'linadi. Jinsiga qarab: erkaklar, ayollar va bolalar hamda yoshiga qarab: yoshlar, o'rta yoshli va keksalar kiyimlariga ajratilgan. Qadimgi davrlarda yaratilgan va shu kungacha ishlatib kelinayotgan o'zbek milliy kiyimi o'zbek xalqining milliy xususiyatlarini aks ettiradi.

Sharq ayollarining go'zalligi — bu nafis yuz xususiyatlari, muloyim tabassum, ichki kamtarlikni o'zida yashirgan hayoli ko'zlar, olijanoblik va sharqona tarbiyadir. Qadim zamonlardan beri insoniyatning kuchli tomoni sharqona ayolning go'zalligini kuylab keladi va go'zallar esa o'z navbatida, o'zlarining go'zalligi va jozibali ko'rinishi bilan erkaklarni hayratda qoldirishda davom etmoqda.

Turli vaqtlarda, tarixiy o'zgarishlar va moda tendensiyalariga rioya qilgan holda, o'zbek qizining qiyofasi o'zgarib borardi. Ayniqsa XX asrda uslub o'zgarishi o'ziga xos xususiyatga ega bo'ldi.

O'zbek ayollarining kiyimlari tez fursatda o'zgarib bormoqda. Ammo o'zbek modasining asosiy xususiyati o'zgaras bo'lib qolaveradi — asrlar davomida faqat sharqona go'zallikka xos bo'lgan jozibali tasvirlarni yaratib bergan ajoyib o'zbek matolari, milliy zargarlik buyumlariga bo'lgan sodiqlik.

Baxmal, xon-atlas va adrasdan tikilgan hashamatli liboslar, ikat uslubida to'qilgan kiyimlar, qimmatbaho toshlardan yasalgan ajoyib zargarlik buyumlari, tillaqoshlar, bosh kiyimlari: do'ppilar va choponlar har doim o'zbek ayollarining sevimli libosi bo'lib kelgan. Milliy liboslar to'plamiga ko'ylak va lozimlar kiradi, bunday liboslar har doim matoda yorqin va rangli naqshlar bilan bajarilgan.

Turli vaqtlarda, tarixiy o'zgarishlar va moda tendensiyalariga rioya qilgan holda, o'zbek qizining qiyofasi o'zgarib borardi. Ayniqsa XX asrda uslub o'zgarishi o'ziga xos xususiyatga ega bo'ldi. O'zbek ayollarining kiyimlari tez fursatda o'zgarib bormoqda. Ammo o'zbek modasining asosiy xususiyati o'zgaras bo'lib qolaveradi — asrlar davomida faqat sharqona go'zallikka xos bo'lgan jozibali tasvirlarni yaratib bergan ajoyib o'zbek matolari, milliy zargarlik buyumlariga bo'lgan sodiqlik timsolini bildiradi.

O'zbekiston aholisining milliy kiyimi barcha sharq xalqlariga xos xususiyatlarni ajablantiradigan tarzda birlashtiradi va o'ziga xos individual va o'ziga xos xususiyatlarga ega. Vaqt o'tishi bilan o'zbek milliy kiyimi modifikatsiyadan o'tgan bo'lsa-da, zamonaviy shaklda u Sharq xalqlarining madaniy an'alarining barcha boyliklarini va qadimiy zamonlardan kelib chiqqan tarixiy aloqani saqlab qoldi. Hozirda O'zbekistondagi erkaklar uchun to'y liboslari an'anaviy ravishda oltin yoki kumushdan yasalgan brokad bilan bezatilgan. Milliy o'zbek kostyumining ranglari juda keng.

Mamlakatning turli mintaqalarida yashovchilarning o'ziga xos rang imtiyozlari mavjud, ammo o'zbeklar to'q rangli kiyimlarni yoqtirmaydilar, chunki ular fikricha, to'q ranglar muammolarni jalb qilishlari mumkin.

Ayollar kiyimining ranglariga ko'ra, erlarning holatini ham baholash mumkin edi. Boy o'zbeklar o'z xotinlariga ko'k yoki binafsha liboslar kiydirishgan, hunarmandlarning xotinlari esa yashil kiyimda yurishgan.

Baxmal, xon-atlas va adrasdan tikilgan hashamatli liboslar, ikat uslubida to'qilgan kiyimlar, qimmatbaho toshlardan yasalgan ajoyib zargarlik buyumlari, tillaqoshlar, bosh kiyimlari: do'ppilar va choponlar har doim o'zbek ayollarining sevimli libosi bo'lib kelgan. Milliy liboslar to'plamiga ko'ylak va lozimlar kiradi, bunday liboslar har doim matoda yorqin va rangli naqshlar bilan bajarilgan.

Xulosa.

Qadimiy milliy liboslarimizni rivojlangan sanoat, ishlab chiqarish talablarigan mos holda yaratish va har bir yaratilgan liboslarda o'zbek xalqining azaliy urf-odatlarini, an'analari aks etishi zamon sahnasida milliy o'zligimizning nechog'li qadri baland ekanligini ko'rsatmoqda. Uzoq o'tmish tarixga ega bo'lgan davlatlarimiz tarixida, erkak va ayol liboslari tarixiy jarayonlar va o'zbek xalqining azaliy dunyoqarashini aks etib turadi.

Buni biz xozirgi kunda amaliy bezak ko'rinishiga aylanayotgan bosh kiyimlarimiz misolida ham ko'rishimiz mumkin. O'zbek erkaklarining or-nomusi, qadrini balanjd kerib yurishiga sabab bo'lgan, milliy do'ppilarimiz xozirgi davrga kelib, nafaqat o'zbek yigitlarining bosh kiyimi sifatida keng qo'llanilmoqda, balki moda sanoatida o'ziga hos bezak uslubini yaratib, zamonaviy bosh kiyimlari ko'rinishida qayta tug'ilyapti.

Xulosa o'rnida shuni aytilish mumkinki, ming yillik tarixga ega o'zbek liboslari, o'zbek halqining tarixiy qadriyatlarini zamonaviy shukuxda dunyo bo'ylab yanada bardavom etmoqda.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Rahmatullayeva U. S. o'zbek xalqining kiyinish madaniyati: an'anaviylik va zamonaviylik (falsafiy-madaniy yondashuv). Nomzodlik dissertatsiyasi. Toshkent, 2010 y.
2. Goncharova P. Uningtarkibi. Buxoro oltin kashtachilik san'ati. - G. G'ulom adabiyot va san'at nashriyoti. - Toshkent.1986 y.-110 bet.
3. Sukhareva O. A. Suzani. O'rta Osiyo dekorativ kashtalari. - Moskva: Vostochnaya literatura, 2006. - 156 b.
4. O'zbekiston xalq ijodiyoti.- Toshkent: G'afur G'ulom adabiyot va san'at nashriyoti, 1977. -235 b.
5. Kamilova H. H., Raximova Z. I., Raxmatullayeva U. S. o'zbek milliy libosi va an'anaviy qadriyatlar. Monografiya.- G. G'ulom adabiyot va san'at nashriyoti. - Tashkent2018.-330 bet.
6. Bobojanova G. koinot va ramzlar boyligi potok-T.: "Sharq yulduzi" 1-son, 1999.
7. U. S. Rahmatullayeva, o'zbek milliy naqshlarining kelib chiqish tarixi va ularning hududlar bo'yicha tahlili, NamiET ilmiy-texnik jurnali, 6 – son (1) 2021